והערב Lord our God, make the teachings of Your Torah pleasant in our mouth and in the mouth of Your entire people, the House of Israel, and may we and our children and the children of Your entire people, the House of Israel, all be knowers of Your Name and students of Your Torah for its own sake. Blessed are You Lord, who teaches the Torah to His people Israel.

ברוך Blessed are You, Lord our God, King of the universe, who has chosen us from among all the nations and given us His Torah. Blessed are You Lord, who gives the Torah.

וידבר And the Lord spoke to Moses, saying: Speak to Aaron and to his sons, saying, thus shall you bless the children of Israel; say to them:

יברכך The Lord bless you and guard you. The Lord make His countenance shine upon you and be gracious to you. The Lord turn His countenance toward you and grant you peace.

ושמו And they shall set My name upon the children of Israel, and I shall bless them.[1]

אלו These are the precepts for which no fixed measure is prescribed: leaving the crops of the edge of the field for the poor, the gift of the first fruits, the pilgrimage offerings brought when appearing before the Lord on the Three Festivals, deeds of kindness, and the study of Torah. These are the precepts, the fruits of which man enjoys in this world, while the principal [reward] remains in the World to Come: honoring one's father and mother, performing deeds of kindness, early attendance at the House of Study morning and evening, hospitality to strangers, visiting the sick, dowering the bride, escorting the dead, concentration in prayer, bringing peace between man and his fellowman and between husband and wife. And the study of Torah is equivalent to them all.

1. Numbers 6:22-27.

וְהַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר, כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר, הַפֵּאָה, וְהַבִּכּוּרִים, וְהָרְאָיוֹן, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן: כִּבּוּד אָב וָאֵם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, וְהַכְנָסַת אֹרְחִים וּבִקּוּר חוֹלִים, וְהַכְנָסַת כַּלָּה, וְהַלְוָיַת הַמֵּת, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וְהֲבָאַת שָׁלוֹם שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

כל

תו"א א) בסדר ר' כ"צ: ב) מאה פ"א מ"ג, שבת קכ"ז ע"א ות"ש:

(2)

תלמוד דברי תורה. הערב נא ה' אלהינו דברי תלמוד תורתך בפינו
ובפיפיות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו יודעי שמך
ולומדי תורתך לשמה בא"י נותן התורה.

הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפה עמך
בית ישראל ובצאצאינו ובצאצאי עמך בית ישראל ונהיה כלנו
וצאצאינו מלומדי תורתך ויודעי שמך ברוך אתה ה' המלמד
תורה לעמו ישראל ברחמים.

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים

תורה. [ג] הערב נא י"י אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך כל בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך כל בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה ברוך אתה י"י [מ] נותן התורה. בא"י אמ"ה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו בא"י נותן התורה: יא בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואחר כך קורא מעט מדברי תורה. ונהגו העם לקרות ברכת כהנים ויש מקומות שקורין צו את בני ישראל ויש מקומות שקורין שתיהם. וקורין פרקים או הלכות מן המשנה או מן הבריתות: יב ושבחו חכמים הראשונים למי שקורא [ג] זמירות מספר תלים בכל יום וזן מתהלה לדוד עד סוף [פ] הספר, וכבר נהגו העם לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם,

בא"י אמ"ה אקב"ו לעסוק בדברי תורה. הערב נא י"י אלהינו את דברי תורתך בפינו
ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו (מ"נ:
וצאצאי כל עמך בית ישראל) יודעי שמך ולומדי תורתך. בא"י המלמד תורה לעמו ישראל.

וְהַעֲרֵב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ
וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ
וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

ברוך יהודה ישראל

אך הטור כתב שנוסח אשכנז הוא לעסוק בדברי תורה ולזה הסכים גם כן הב"ח וכן הוא במחזור ויטרי ובראב"ש ובר"ן (פי"א דנדרים) וכן הוא נוסח הגמרא שלפנינו והא דקאמר לעסוק בדברי תורה ולא אמר ללמוד תורה עיין בב"ח ויותר ביאור הדברים בט"ז שהכוונה לעסוק בתורה דרך משא ומתן דרך פלפול בטורח ויגיעה ע"ש ולפענ"ד נראה דאפשר עפ"י מה שפירש אדומו"ר הגה"ק מו"ה יקותיאל יהודא ט"ב זצללה"ה מסיגוט בספרו הנכבד ייטב לב פרשת וישלח דברי חכמז"ל פ"ו דברכות לא ימוש ס"ת מפיך יכול דברים ככתבם ת"ל ואספת דגנך הנהג בהם מנהג דרך ארץ ופי' אדומו"ר דר"ל שגם בשעה שעוסק במו"מ יהיה עוסק עפ"י התורה וזה הנהג בהם ר"ל עם התורה מנהג דרך ארץ ובזה יקיים לא ימוש וגם ואספת דגנך ע"ש וזה שאנו מברכין לעסוק בדברי תורה היינו לעסוק כל העסקים עם הדברי תורה וזה עיקר המצוה ובלא"ה אי אפשר לקיים והגית בו יומם ולילה כי אם אין קמח אין תורה ועפי"ז אפשר לפרש בדרך סמך מאמר חכמז"ל בנדרים ולא שמעו בקולי ולא הלכו בו שלא ברכו בתורה תחילה דהנה בהפלאה פי' ולא הלכו בו שבשעה שעסקו במו"מ לא היה דעתם על התורה ע"ש וזה שלא ברכו בתורה תחלה ר"ל תחלת ברה"ת שהוא לעסוק בד"ת אותו ברכה לא ברכו הם כיון שברכה זו נתקן לעסוק במו"מ עם התורה והם בשעה שעסקו במו"מ לא היה דעתם על התורה כמו שפי' הפלאה כ"ז כתבתי רק בדרך סמך ופוטפוטי דאורייתא טבין:

הגה"ה

הנה נוסח סידר ר"ע הערב נא ה' אלהינו וכו' ובפה עמך בית ישראל ובצאצאינו ובצאצאי עמך בית ישראל ונהיה כלנו וצאצאינו מלומדי תורתך ויודעי שמך ונוסח האבודרהם ובפיות עמך בית ישראל בצאצאינו ובצאצאי עמך בית ישראל ונהיה כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך ונוסח הגמ' והרמב"ם יודעי שמך ועוסקי תורתך ע"ש וגם כן בחתימת הברכה נוסח סידר ר"ע המלמד תורה לעמו ישראל ברחמים ואפשר כוונתו למ"ש התיו"ט פרק שלשה שאכלו שהתורה הוא רק מצד חסד ורחמים ע"ש:

והערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך הנה יש אומרים **הערב נא** בלא וא"ו וכן העיד רבינו הרמ"א שכן המנהג אך סיים שטוב יותר לומר בוא"ו וכ"כ בבאה"ט בשם האריז"ל דאף שהיה אומר שברכה בפני עצמה הוא והיה עונה **אמן** אחר לעסוק בדברי תורה מ"מ היה אומר והערב בוא"ו והטעם עיין בשע"ת **בפינו ובפיות עמך בית ישראל** כן הוא נוסח דידן ובאבודרהם ובסידר השל"ה ונוסח סידורי ספרד הוא **ובפיפיות עמך בית ישראל** וכן הוא נוסח הגמ' שלפנינו וברי"ף ורמב"ם ובמחזור ויטרי ובראב"ש ונוסח סידורי אשכנז הוא **ובפי עמך בית ישראל** וכן הוא בסידר ר"ע וכן הוא גירסת הרז"ה **ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו** הנה בסידורי אשכנז ליתא תיבות אלו **וצאצאי צאצאינו** וגם בגמ' וברי"ף וברמב"ם ורא"ש וטור ובסידר ר"ע ובמחזור ויטרי ליתא אך הוא בסידורי ספרד והרמ"ק ובסידר השל"ה והיעב"ץ ובאבודרהם בשם אבן הירחי ובעט"ז משום שצריך להתפלל על בנים ובני בנים שיהיה ת"ח מכאן ואילך התורה מחזרת על האכסני' שלה

ומ"ש המג"א דבכלל צאצאיו הם גם כן בני בנים עיין בא"ר והובא בפרמ"ג שהשיג ע"ז ע"ש ולכאורה מי שאין לו בנים וגם אינו ראוי להוליד איך מתפלל ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' אך עיין בספר חסידים (סי' תתל"ט) דלכך הברכות הם בלשון רבים שלא בשבילו בלבד הוא אומר וכו' ע"ש **צאצאי עמך בית ישראל** הנה בסידורי ספרד והרמ"ק ליתא וכפי הנראה משום דבלשון וצאצאינו נכלל גם כלל כל ישראל אך נוסח דידן הוא בגמ' **ובכל** הנוסחאות ועיין בזוה"ק וישלח (דף קס"ט) מאן דצלי צלותא בעי לפרשא כדקא יאות ע"ש **כלנו יודעי שמך** עיין בא"ר שהכוונה על רזי וסודות התורה כי התורה כלה שמותיו של הקב"ה הם **ולומדי תורתך לשמה** בגמ' וברמב"ם ובראב"ש ובסידר ר"ע ובמחזור ויטרי ליתא תיבות **לשמה** אך הוא ברי"ף ובאבודרהם ובסידר השל"ה וכן נראה מדברי האריז"ל ועיין הכוונה בזה בב"ח עפ"י דרכו בקודש **ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל** לכאורה מה הוא הלשון המלמד לשון הוה ודוחק לומר כמ"ש הט"ז על ברכת נותן התורה משום דהקב"ה ממציא לנו בכל עת טעמים חדשים דאם כן מה הוא לעמו ישראל הלא גם עכו"ם אם יעסוק בתורה בודאי ימצא גם כן טעמים חדשים אך נראה לפענ"ד דאפשר עפ"י דברי השלטי הגיבורים על המרדכי פ"ב דשבת דכשאדם לומד תורה לשמה אפילו אם אין בלבו להבין עומקה של הלכה הקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מכשול מפיו ע"ש וזה המלמד תורה היינו מה שהקב"ה מגיה דברינו וזה דוקא לעמו ישראל ואפשר דלכוונה זו הוסיף גם כן רבינו הרי"ף ז"ל תיבות **לשמה** כי זה הוא גם כן דוקא במי שלומד לשמה כמ"ש השלטי הגיבורים וע"ז שייך שפיר הברכה אח"כ המלמד תורה וכו' כ"ז כתבתי בדרך אפשר, וה' ינחינו בדרך האמת:

בא"י אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים הא דפותחת בברוך אף שסמוכה לברכת והערב נא וכל ברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך עיין בב"י בשם רבינו יונה מפני שאמרה בפני עצמה כשקרא בתורה בציבור **ונתן לנו את תורתו** ואף דהחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו התורה ומה אשר בחר בנו ונתן לנו תורתו נראה שהכוונה על כפה עלינו הר כגיגית מה שלא עשה כן לכל האומות כטענות האומות בריש מסכת ע"ז ועיין באפיקי יהודא שפי' המדרש דאמרו האומות מה ראוי להתקרב אלו יותר מכל האומות דהכוונה על שכפה עלינו הר כגיגית ע"ש והוא כדברינו **ברוך אתה ה' נותן התורה** הכוונה בזה כתבתי לעיל בשם הט"ז משום דהקב"ה ממציא לנו בכל עת טעמים חדשים וזה נותן התורה ע"ש:

ועיין בש"ע (סי' קל"ט) דמי שקראוהו לקרות בתורה קודם שבירך ברה"ת נפטר מלברך אח"כ אשר בחר בנו רק מברך לעסוק בדברי תורה והערב נא וכו' עד המלמד תורה לעמו ישראל ואח"כ ברכת כהנים וכו':

יברכך ה' **וישמרך** הנה בגמ' לא מוזכר כלל מפסוקים אלו וגם ברי"ף ובראב"ש ליתא אך הוא בסידר ר"ע וברמב"ם ובטור וגם התוס' הביאו בשם מנהג הצרפתים

הסמוכה לחבירתה פותחת בברוך כגון המבדיל בין קדש לחול שפותחת בברוך ולא מקריא סמוכה לברכת הבשמים והאש שהזכיר תחלה, וגם בשבע ברכות של חופה שפותחת בברוך ברכת אשר יצר ולא מקריא סמוכה לברכת שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם שהזכיר תחלה משום דמטבע קצר הן ומטבע ארוך עם מטבע קצר לא הויא סמוכה לחבירתה אלא ארוך עם ארוך שהם מטבע א'. וא"כ הי' צריך שברכה זו תהא פותח' בברוך שאותה שלפני' היא קצרה ולכך אינה כי אם סיום ברכה ראשונה, אבל הר"מ במז"ל (תפלה ז, יא) מנאה ברכה בפני עצמה וכן עיקר, כיון שהלשון משתנה ומדבר להבא וכך נוהגים לאמרה בלא וי"ו. ומה שאמר ר"ת דמטבע ארוך עם מטבע קצר לא הויא ברכה הסמוכה לחברתה. וכתוב בחדושי דב"ש דהא ליתא ומוכח לה מהירושלמי דקתני (ברכות א, ח) כל הברכות פותחין בברוך חוץ מברכה הסמוכה לחבירתה. ומקשי והרי הבדלה, כלומר שיש בה כמה ברכות תחלה ואפילו הכי פותח בה בברוך ומתרץ שניא היא דר' מפזרן, כלומר שאינו אומרן על הכוס אלא כל אחת לבדה ש"מ דאי לאו דר' מפזרן לא היה פותח בה בברוך משום דברכה סמוכה לחבירתה מקריא ואע"ג דהויא עם מטבע קצר. והכא נמי בהערב נא משום הכי אינו פותח בה בברוך דהויא סמוכה עם מה שלפניה. ואם תאמר בשבע ברכות של חופה למה פותח באשר יצר בברוך והלא סמוכה היא למה שלפניה וי"ל שם טעם אחר, כמו שנפר' במקומה. וכתב ה"ר זרחיה הלוי ותקנו חכמים שלש ברכות אלו כנגד מקרא שהיא פר' צו ומשנת איזהו מקומן ותלמוד ר' ישמעאל שהם שלשה ענינים של תורה. והשיג עליו הראב"ד וכי היכן מצינו שיברך תחלה על מצות הרבה ביחד ואח"כ יעשה אותם, אדרבה היה לו לומר שיקרא כסדר ברכותיו יברך ויקרא יברך ויקרא. וכתוב בחדושי רב"ש הא לאו קושיא היא דמכל מקום אע"פ שהם שלשה ענינים כלהו תורה מיקרו ואכל חד וחד שייכי כל הברכות ומשום הכי אין אנו קפדין לברך ולקרות על סדר ברכותיו:

ועתה אחזור לפרש הברכה. הערב נא י"י אלהינו על שם (מלאכי ג, ד) וערבה לי"י ועל שם (תה' קיט, קכב) ערוב עבדך לטוב. את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל וכו' על שם (תה' קיט, קכב) לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך. כלומר שיערבו עלינו דברי תורה לעסוק בהן מאהבה. בצאצאינו ע"ש וצאצאי מעיך. בספרד גורסין בצאצאינו ובצאצאי עמך בית ישראל. ואבן הירחי גורס בצאצאינו ובצאצאי צאצאינו ובצאצאי עמך בית ישראל כדאמרינן בב"מ בפ' השוכר את הפועלים (פה, א) אמר ר' פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו, שנאמר לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. מאי אמר י"י אמר רב יהודה אמר רב אמר הקב"ה אני ערב בדבר זה מאי מעתה ועד עולם אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה חוזרת על הכסגיי' שלה. וגם מצאתי כתוב בשם הרא"ש אסמכתא לזה מפסוק אחר שנאמר (דבר' לב, ז) שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך וסמיך ליה בהנחל עליון גוים וגומר כלומר כשאביך וזקניך הם תלמידי חכמים ואתה עמהם אז תהיה התורה נחלה לך ולזרעך עד עולם. וזהו שאמר הכתוב (קהלת ד, יב) והחוט המשולש לא במהרה ינתק.

והני מילי בהיותם כאחד בחיי׳ כאשר משמע הכתוב. ונהיה כלנו יודעי שמך כדי שתמשך חסדך עלינו כמו שנאמר (תה׳ לו, א) ליודעיך. ולומדי תורתך לשמה ולא לקרותו רב, כדאמרי׳ בספרי (פרשת עקב) שמא תאמר הריני לומד תורה בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רב בשביל שאקרא דיין ת״ל (ע׳ דברים א, יג) לאהבה את ה׳ אלקיך אלא עשו דברים לשמן וסוף הכבוד לבא. בא״י המלמד תורה לעמו ישראל שנאמר (שמות כד, יב) ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, וכתיב (מלאכי ג, כב) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים. ואין לחתום בא״י למדני חקיך משום דבירוש׳ (ברכות א, ח) סותר חתימה זו מפני שאין עושין פסוק ברכה. ורש״י פירש טעם אחר למה אין חותמין כך מפני שכל חתימה היא לשון הודאה שמודה לשם שיש לו כח למלאות בקשתו, אבל למדני חקיך היא לשון בקשה ואין זה מטבע ברכה. וכן כתב אבן הירחי. בא״י אמ״ה אשר בחר בנו וכו׳ לקמן אפרשנה בענין ספר תורה בצבור. וא״ת ברכה זו למה פותחת בברוך והלא סמוכה היא לברכת הערב נא וי״ל כיון שלפעמים אומרה בפ״ע כשקורא בספר תורה בציבור ואינה סמוכה לאחרת כלל לפיכך פותח בה בברוך.

כשמתעטף בציצית מברך (ברכות סב, ב) בא״י אמ״ה אקב״ו להתעטף בציצית ופי׳ להתעטף מלשון התרגום מעיל צדקה יעטני (ישעיה סא, ו) עטפני. וכל זמן שמתכסה בו ביום צריך לברך עליו ואפי׳ כמה פעמים. אבל בלילה אינו מברך עליו מפני שאין מצות ציצית נוהגת אלא ביום כמו שאמרנו בהקדמת הספר הזה. וחייב לברך עליו מעומד. ושש מצות הן שברכתן מעומד סימן להם עלץ שלם: עומר, לבנה בחדושה, ציצית, שופר, לולב, מילה. כי באלו הוא כתוב לכם בעומר וספרת׳ לכם (ויקרא כג, טו) וכן בלבנה (שמות יב, ב) החדש הזה לכם, וכן בציצית והי׳ לכם לציצית (במדבר טו, לט) וכן בשופר יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט, א) וכן בלולב ולקחתם לכם (ויקרא כג, מ) וכן במילה המול לכם כל זכר (בראשית יז ו). ואנו למדין חמשתן בגזירה שוה מלכם הכתוב גבי עומר, וספיר׳ העומר מעומד שנאמר מהחל חרמש בקמה (דברים טז, ט) אל תקרי בקמה אלא בקומה קרי בי׳ בקימה ויש מצוה אחרות שמברכין עליהן מעומד למצוה מן המובחר ואם לא בירך מעומד אין לחוש כגון הלל ומקרא מגלה וסוכ׳ וי״א כלל לזה כי כל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה מעומד. גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות (מנחות מג, ב) שנאמר (במדבר טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את כ״ל מצו״ת י״י בגימ׳ תרי״ב ומצות ציצית אחת הרי תרי״ג. ועוד תמצא כי ציצית עולה למנין ת״ר וח׳ חוטין וה׳ קשרים הרי תרי״ג, ואפי׳ שהוא כתוב חסר יו״ד מפרש בתנחומא (מדרש אגדה שלח יט) ג״פ כתיב בפרשה ואחד מהם לציצית חלק הלמ״ד לשלשתן והיא משלמת המנין ועוד יש בד׳ הכנפים ל״ב חוטין שזורין שהם ס״ד כנגד ס״ד פנים שיש בכסא הכבוד וכן תרגם יונתן (יחזקאל י, יד) ארבעה פנים לאחד מנין אפיא דארבע ברייין שתין וארבע אפין וכן תמצא ס״ד תיבות מן דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית (במ׳ טו, לח) עד אני ה׳ אלהיכם (שם טו, מא) לרמיז כאלו השכינה כנגדו. והכי אמרינן בספרי (שלח)

וְהַעֲרֶב־נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ ו) וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ

ו) כל"ל, וכ"מ בגמ' דס' הפועלים דעד תלמה דהי מיינעי ליה לאיתם למנעי חמי מסאן ומילך לא ריך. סיה מחוברת על מכסיא שלה. והכין מבכתבא בטוסמא דווקני. עכ"ל יעב"ץ, ועיין עיון תפלה.

עץ יוסף

והערב נא ה' כו'. הכוונה דאיתא בסנהדרין דף ל"ט נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו. הוא עמל במקום זה והורהו עימלת לו במקום אחר. ופירש"י הרוצה על התורה הדיר נעביה לו סדורה בפיו ותורה עומלת לו שמחזרת עליו. ומבקשת מאה קושיא למסור לו טעמי תורה מפני שאכף פיהו על ד"ת ע"כ. ופי' בחידושי אגדות שמגלין לו רזי תורה ע"כ. זה מהפלגין והערב נא כו': **בפינו** כו'. ר"ל שיערב לנו בפיט ולא יהיה לנו לטורח אלא תהא סדורה ושגורה בפינו. כי התורה כלה שמותיו של הקב"ה כמו"ש מאי דאמר בזוהר פ' פינחס כל דאיסתדל באורייתא בעל מיניה ביוצא דכוכבים ומזלי ע"כ. ופי' כי בשבת אמרינן בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא תליא. ופירשו התוס' חכמים גדול מכוכב. וגרלה כשלומד פשוטי תורה אמרינן לאו בזכותא תליא. אבל כשעמל ושוקד ומתהדל בתורה הוי זכות גדול. וזה כוונת השיר כל דאיסתדל כו'. ולרש"י פסוק אם בחקותי תלכו כו' דסיים ונתתי גשמיכם בעתם דקאמר הא בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא. לזה מהרן על מנת שתהיו עמלים בתורה והוה זכות גדול. וזהו שאמר כאן והיה כו' יודעי שמך ר"ל ולא שמי' דכוכבים ומזלות. כי ע"י שאמתו עוסקים שפירוש עמלים בתורה כמו שכתבתי לעיל (בברכת לעסוק בדברי תורה)

ענף יוסף

והערב נא. יש לומ"ד פירוש כגון כ"ד ספרי מקרא ופשט סדרי משנה שאנו מספלגים שיהיו סדורים בפינו ובפיות ישראל: **וצאצאי** לאלאינו. כן גרס הכ"מ. הטיס דאמרינן כל מה ה נכנו וכ"כ מ"מ אין תיקון פוקקת מרגנו לעולם. והמ"ה כתב וז"ל ולא דלאלאינו הייט יולאי מלאינו וכן תרגום בתיב כ ז ו"ד כל ולא לאיו בניא ובני בניא. לכן אין לגרוס הטסמא עכ"ל. וא"כ כתב מלינו ולא פ"ם תרגום אם עלה רק בני בניא. לא בניא ע"ם. גם כ"ל דפי' כן נ"ם דהוכל נפסוק אם בניו בפיהם לכן לריכין לפרש ולאלאינו על בני בניא. אבל כשמזכירין

עין יוסף

כמו חיובא דכוכבים ומזלות (מר). לו פי' יודעי שמך בהשגת פעולתך. אבר הטמוה מוריס עליהם. ע"ד ושמי ה' לא מהעמי לכם:

אשר בחר בנו כו'. לשון הסול ויכון בברכתו על מעמד הר סיני אבר בחר בנו מכל האומות וקרבנו לפני הר סיני והשמיעו דבריו מתוך הלם ונתן לנו את הורתו הקדושה שהיה מסתעמ בה בכל יום. ובגמרא אמרינן שהיא המשלה בברכות התורה ופרש"י לפי שיש בה שבח וקיום לתורה ולישראל. וקשה הלא אמרינן ברים מסכת ע"ז מלמד שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה על כל

ענף יוסף

כשמזכירין ולא לאיו לגוד פירושו בגוי לגוד מכ"ל: ולומדי תורתך לשמה. כן גרס בל"מ דף מ'. וכ"כ הכ"מ וכ"כ רל"ם. ושיטו לאמוקי לקבוטו כב מ ליין.

דובר שלום

מה שמשמה בברכת הסורה שהלילה הולך אחר יום שמבר. היפך מכל דבר. מבואר בספרים לפי שגמ' וכנים בו יומם ולילה מקדים היום ואח"כ הלילה. והסבה לזה מ"ש מאמ"ל כשהיה ממה בחומה והיה לומד מקרא ידע שהיום יום וכשהיה לומד משנה היה ידע שהיום לילה. ומשכ"כ קודם לתפלה"ש. לכן קדם זה יום ולילה:

עיון תפלה

ור' יוחנן מחבר התפלה הזאת כוון בזה לאמרו בב"מ ס"ב ע"א מ"ר יוחנן כל שהוא למיד חכם ובנו ת"ח יכן בנו ת"ח שוב אין כתיב פוסקת מרגנו וכו': **ולומדי תורתך לשמה**. כתב הרא"ש בפרקים ס"ב מ' „פירוש לשמה כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיו לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנאה ולהתגאות" עכ"ל, ועי' ביאור דבריו ברמבה בספר נפש החיים שער ד' פרק ג'. ובספר מנחת שבת לרבות פרק ו' מ"ב „לשם התורה עצמה שלא יתערב בו שום כונה לתועלת עצמו ואפי' תועלת נפשיה" עכ"ל, ולפי"ז פירוש לשמה כגון שנתלמוד שפירוש בשביל, כמו לשם שמים דברים הבאים בזכות (זכויות מו, כ), הנם נכתב **לשבו ולשמה ולשם** נירושין (ניעין כד, ב): **אשר בחר בנו**. כמו שנאמר (דברים ז, ו) כי בך בחר ה'. והברכה הזאת מתקנים על התורה שנכתב וסג' יפב"ן בסדורו), ופעם בסדר הזה דבריו בתקון תפלה:

פלטי

והרב ר' אברהם בנו של הרמב"ם ז"ל אמר בשם אביו „החותם המלמד תורה לעמו ישראל ברחמים מלמדה לנו אלא צוה אותנו לזומרה וללמדה, וזה נמשך אחר עקר רחנו והיא שנעשה המצות הם בידינו לא בהכרח מאתו יח' לא על עשייתן גם לא על עזיבתן" עכ"ל. ופלא גדול הוא, שהרי כבר מצאנו אני ה' מלמדך להועיל (ישעיה מח, יז), המלמד אדם דעת (תהלים לד, י), ומחורתך תלמדנו (שם), גם דהמע"ה התפלל למדני חקיך (שם קיט, יב, כו, סד, פח, קח, קכד, קפא), וכן בברכת אהבה רבה כן תורתנו ותלמדנו, ורבותינו ז"ל אמרו במגילה ו' מ"ב לאוקמי גירסא דייתא דשמיא, ובמדרש שוחר טוב מזמור קי"ט אמר דוד אל תאמר הרי הם לפניך למוד מעצמך אלא אתה הורני. ובירושלמי ברכות פ"א ה"ח אמר ר' אבא והוא ששנה על אתר (לאלתר), וכ' התוס' י"א ב' סוד"ה שכבר „והצרפתים נהגו לומר פסוקים בברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה פ"א דפיאה ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהם שהיא ברייתא בשבת קכ"ז ע"א (שם הוא מימרא דר'יוחנן וצ"ל אבות דר"נ פ"מ) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אחר, אבל אין צריך כמו שכתבתי כבר" עכ"ל: **אשר בחר בנו** בברכות י"א ב' רב המנונא אמר אשר בחר בנו, נראה שרב המנונא לא תקן את הברכה הזאת

וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר־בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־

עין יוסף

כמו חיובא דכוכבים ומזלות (מר). לו פי' יודעי שמך בהשגת פעולתך. אבר הטמוה מוריס עליהם. ע"ד ושמי ה' לא מהעמי לכם:

אשר בחר בנו כו'. לשון הסול ויכון בברכתו על מעמד הר סיני אבר בחר בנו מכל האומות וקרבנו לפני הר סיני והשמיעו דבריו מתוך הלם ונתן לנו את הורתו הקדושה שהיה מסתעמ בה בכל יום. ובגמרא אמרינן שהיא המשלה בברכות התורה ופרש"י לפי שיש בה שבח וקיום לתורה ולישראל. וקשה הלא אמרינן ברים מסכת ע"ז מלמד שהחזיר הקדוש ברוך הוא את התורה על כל

ענף יוסף

כשמזכירין ולא לאיו לגוד פירושו בגוי לגוד מכ"ל: ולומדי תורתך לשמה. כן גרס בל"מ דף מ'. וכ"כ הכ"מ וכ"כ רל"ם. ושיטו לאמוקי לקבוטו כב מ ליין.

דובר שלום

מה שמשמה בברכת התורה שהלילה הולך אחר יום שמבר. היפך מכל דבר. מבואר בספרים לפי שגמ' וכנים בו יומם ולילה מקדים היום ואח"כ הלילה. והסבה לזה מ"ש מאמ"ל כשהיה ממה בחומה והיה לומד מקרא ידע שהיום יום וכשהיה לומד משנה היה ידע שהיום לילה. ומשכ"כ קודם לתפלה"ש. לכן קדם זה יום ולילה:

תקון תפלה

ובמנהדרין ל"ח ב' אמר ר' יוחנן כל מקום שמקרו המינים תשובתם בצדם: **ולומדי תורתך לשמה** י ב"ה גי' הרי"ף וכ"ה באבודרהם, אבל במחזור ויטרי לא גרים לשמה, ובגמ' גרסינן ועוסקי תורתך, וכ"ה ברמב"ם בפ"ז מתפלה ה"י. ובסדור רב עמרם הגוסרא מְלַמְּדֵי תורתך ויודעי שמך. ובמחזור לבני רומא יְרֵאֵי שמך וגו'. ובסדורי התימנים — את דברי תורתך בפינו ובפיפיות (כ"ה גם באבודרהם ובמחזור רומא ובסדורי הספרדים ועוד בהרבה נוסחאות) עמך כל בית ישראל ונו' **וצאצאי** עמך כל בית ישראל יודעי וגו', בכונה הוסיפו מלת כל, ראה מה שהארכנו לקמן בסוף שמונה עשרה בפיסקא אלהי נצור בד"ה עלינו ועל כל ישראל, ובמחזור ויטרי תקן הלשון באופן אחר אנחנו כלנו **וצאצאינו וצאצאי** כלנו: **המלמד תורה לעמו ישראל**. כ"ה בגמ' ובכל הראשונים, אך בספרי חותמין נוחן התורה (מקן סימני), וכן חותמין התימנים, ובסדור רב עמרם חותם המלמד תורה לעמו ישראל ברחמים.

עיון תפלה

ור' יוחנן מחבר התפלה הזאת כוון בזה לאמרו בב"מ ס"ב ע"א מ"ר יוחנן כל שהוא למיד חכם ובנו ת"ח יכן בנו ת"ח שוב אין כתיב פוסקת מרגנו וכו': **ולומדי תורתך לשמה**. כתב הרא"ש בפרקים ס"ב מ' „פירוש לשמה כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיו לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנאה ולהתגאות" עכ"ל, ועי' ביאור דבריו ברמבה בספר נפש החיים שער ד' פרק ג'. ובספר מנחת שבת לרבות פרק ו' מ"ב „לשם התורה עצמה שלא יתערב בו שום כונה לתועלת עצמו ואפי' תועלת נפשיה" עכ"ל, ולפי"ז פירוש לשמה כגון שנתלמוד שפירוש בשביל, כמו לשם שמים דברים הבאים בזכות (זכויות מו, כ), הנם נכתב **לשבו ולשמה ולשם** נירושין (ניעין כד, ב): **אשר בחר בנו**. כמו שנאמר (דברים ז, ו) כי בך בחר ה'. והברכה הזאת מתקנים על התורה שנכתב וסג' יפב"ן בסדורו), ופעם בסדר הזה דבריו בתקון תפלה:

פלטי

והרב ר' אברהם בנו של הרמב"ם ז"ל אמר בשם אביו „החותם המלמד תורה לעמו ישראל ברחמים מלמדה לנו אלא צוה אותנו לזומרה וללמדה, וזה נמשך אחר עקר רחנו והיא שנעשה המצות הם בידינו לא בהכרח מאתו יח' לא על עשייתן גם לא על עזיבתן" עכ"ל. ופלא גדול הוא, שהרי כבר מצאנו אני ה' מלמדך להועיל (ישעיה מח, יז), המלמד אדם דעת (תהלים לד, י), ומחורתך תלמדנו (שם), גם דהמע"ה התפלל למדני חקיך (שם קיט, יב, כו, סד, פח, קח, קכד, קפא), וכן בברכת אהבה רבה כן תורתנו ותלמדנו, ורבותינו ז"ל אמרו במגילה ו' מ"ב לאוקמי גירסא דייתא דשמיא, ובמדרש שוחר טוב מזמור קי"ט אמר דוד אל תאמר הרי הם לפניך למוד מעצמך אלא אתה הורני. ובירושלמי ברכות פ"א ה"ח אמר ר' אבא והוא ששנה על אתר (לאלתר), וכ' התוס' י"א ב' סוד"ה שכבר „והצרפתים נהגו לומר פסוקים בברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה פ"א דפיאה ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהם שהיא ברייתא בשבת קכ"ז ע"א (שם הוא מימרא דר'יוחנן וצ"ל אבות דר"נ פ"מ) מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אחר, אבל אין צריך כמו שכתבתי כבר" עכ"ל: **אשר בחר בנו** בברכות י"א ב' רב המנונא אמר אשר בחר בנו, נראה שרב המנונא לא תקן את הברכה הזאת

מלכות מצד החסד. ת"ת. ממשיך חסדים מלמעלה.

אַתָּה יְהוָה גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים (לעמו ישראל) אמן *:

(יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם מֵעַזִּי פָּנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים מֵאָדָם רָע. מִיֵּצֶר רָע. מֵחָבֵר רָע. מִשָּׁכֵן רָע. וּמִפֶּגַע רָע. מֵעַיִן הָרָע. מִלָּשׁוֹן הָרָע. מִמַּלְשִׁינוּת. מֵעֵדוּת שֶׁקֶר. מִשְּׁנֵאַת הַבְּרִיּוֹת. מֵעֲלִילָה. מִמִּיתָה מְשׁוּנָה. מֵחֳלָיִים רָעִים. מִמִּקְרִים רָעִים וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית. מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה. בֵּין שֶׁהוּא בֶן בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶן בְּרִית. וּמִדִּינָּה שֶׁל גֵּיהִנֹּם) ⁝

סוד הברכה לאדות לאדם עסק התורה לייחד התן וכלתו קול ודבור וטוב לכוין בשם יאהדונה"י שהוא סוד יחודם ע"י היסוד:

סוד הכתר עד המלכות, מלכות מצד החסד.

בָּרוּךְ אַתָּה

ת"ת. בינה שבה נ' קוים,

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

מולכת על ו"ק ומלכות. בינה משפעת

מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר

קדושה בנ"ר. סוד רמ"ח מצות שבמלכות.

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו

יחוד מצד חכמה. יסוד. מלכות.

וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי

ת"ת:

תוֹרָה ⁝

סוד יחוד יאהדונה"י. חכמה.

וְהַעֲרֵב נָא יְהוָה

סימן שנים עשר

על דברי תורה. פי' ע"ל יסוד, שהוא על המלכות הנקראת דב"ר ומפני בחינותיה הרבות נקראת דבר"ו לשון רבי. תור"ה ת"ת, והסוד לאורות לאדם עסק התורה ליחד חתן וכלתו קול ודבור. וטוב לכוין בשם יאהדונה"י שהוא סוד יחודן ע"י היסוד:

והער"ב סוד ת"ת יסו"ד מלכו"ת והיינו ו"ה ער"ב יסוד הנערבים ומיחדים והוא ג"כ ממתקן ונותן להם ערבות. לו ירלה בסוד העליה, והערב על דברי ת"ת ומלכות ו"ה ערב סוד שפע כתר עליון. והיינו ב"ל שהודו כ"ל כתר עליון אהי"ה עולה כ"ל. ופירוש כתר מיוחד כל' המיוחד שהוא אלף אין סוף כשאמרו ל' הם ג' יודין כזה, יו"ד ה"י וי"ו ה"י והם ג' יודין שלשה מוחין עליון סגולתא והוא בכתר בלירוף ג' רשומות שבו מתיחדות במלילה וכל זה סוד כ"ל. ולכן שם זה מורה תכיפה להורות על יחודם והכל בסוד הכתר כדפי'. ומ"כ ד' אלהיו חכמה ובינה ומהם שפע הערבות כשפע והמתיקות והיינו את דברי מלכות תורתך ת"ת בפינו ובפיפיות וכו' שלימות התורה ברוב עם הדרת מלך כדאמרן שיש שושנים וכו' שכל סוד שיתרבו העוסקים בתורה יתרבה יחודם והמשכתם כמודע מעמין הלירוף אבן אחת בוה בית אחת שתים אבנים שתי בתים שלשה אבנים שלשה בתים ארבעה אבנים ארבעה בתים כדפי' בספ"ר בשער הלירוף

* אוה"י לריך הקומע הברכות לענות אמן אחרי שמען מאה פעמים:

⁝ יש לענות אמן אחר ברכה זו:

ובינה. מלוכת.

אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי

ת"ת. ששלימות

תוֹרָתֶךָ בְּפִינוּ

התורה ברב עם שיתרבה יחודם והמשכתם

וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ

לכלול הימין והשמאל והאמצע.

בֵּית יִשְׂרָאֵל

שלימות התורה ברוב עם הדרת מלך ולכן התפלל על הרבוי כי בזה יושפע סודותיה ועניניה יותר. ואח"כ התפלל על חוזק הדבר שהוא החוט המשולש אבות ובנים ובני בנים.

אבות כח"ב.

וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ

ובנים חג"ת. ובני בנים נה"י.

וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ (וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ

מיחדים מלכות עם כל האצילות. נצח והוד. ת"ת.

בֵּית יִשְׂרָאֵל) כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ

עם המלכות. סוד המשכת הכתר עד המלכות. מלכות מצד החסד. ת"ת. מיחד ע"י נצח והוד.

לִשְׁמָהּ ⁝ בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְלַמֵּד

ת"ת. סוד קבוץ הנשמה במלכות.

תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל ⁝

סוד עמו ישראל הוא קבוץ נשמות ישראל במלכות. והענין כי שכינה נמצאת במקום עסק התורה ותת"ת בא להתייחד עמה שם ע"י העוסקים:

סוד הכתר עד המלכות. מלכות מצד החסד.

בָּרוּךְ אַתָּה

ת"ת. בינה שבה נ' קוים.

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

מולכת על ו"ק ומלכות. בינה.

מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר

ו' מדות ע' נפש. לחלקו בחר בנו מכל

בָּחַר בָּנוּ מִכָּל

הלירוף וכן ענין הנשמות בעסק המלות והתורה בריבויים ירבה כללותם וינערבו לאין תכלית וזה סודם. ולכן התפלל על ריבוי העוסקים כה שיתפשטו סודותיה ועניניה יותר ואחר שהתפלל על הרבוי התפלל על חוזק הדבר שהוא החוט המשולש אבות ובנים ובני בנים כדפי' לא ימוש מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו' וסוד הרבוי כדי לכלול הימין והשמאל והאמצע ולית רבים פחות מתלת וז"ש פינו ופיפיות וכו' ואח"כ הלכות שהם כת"ר חכמ"ה וכיל"ה. והבנים שהם חס"ד גבור"ה ת"ת ואח"כ בני בנים לל"ה הו"ד יסו"ד לכן אמר יודעי שמך מלכות והאדם ידע פי' מיחדים שמך מלכות עם כל האצילות ולומדי תורתך פי' לל"ת והו"ד הקרלים למודי ה' תורתך ת"ת והכוונה מיחדים ת"ת ע"י הלת והוד עם המלכות דהיינו לשמה. המלמד תורה וכו' ירלה כי בעסק התורה הקב"ה מיחד ע"י לל"ת והו"ד הנק' למוד"י תור"ה שהוא ת"ת. לעמו ישראל שהוא סוד קיבוץ הנשמה במלכות והענין כי שכינה ממלאת במקום עסק התורה והת"ת בא להתיחד שם עמה ע"י העוסקים:

אשר בחר בנו וכו' ירלה לאחר בינה כלאחר חלק שבעים לומות לשבעים שריש בחר בנו מכלם לחלקו. שבעים כפם כנגד שבעים לומות כנגד שבעה מדות עליונות שתחת הבינה ונתן לנו לחלק ע"ת תורת"ו דהיינו את מלכות תורתו ת"ת. והם חלקנו וגורלנו. נותן התורה בינ"ה כדכתיב אנכי ד' אלקיך וגו' ומסורת דיובלא נפקו כדפי' בזהר פ' יתרו התורה להורות על המלכות ה"ל תורה. ונהנו לומר פרשת ברכת כהנים תיכף אחר מפני שבברכה זו שלשה פסוקים נגד שלשה שמות שהם שם בן י"ב וכן בה שם בן כ"ב פי' עניו בספ"ר בשער פרטי השמות: עד הנה ביאור ח"י ברכות שיברך האדם בקומו

וְהַעֲרֵב נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ. וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ:

נשס ה׳ להמשיך מיסוד אבא ששמו תורה אל ה׳ שבלאה להמתיק דיניה וימשך הי׳ בחכמתה, הא בבינתה, הה בדעתה, ועס ה׳ הסרשים גי׳ לא״ה. ויומשך ה׳ בגורת ד״י כזה ה׳ בחסדה, וה׳ בגורת ג׳ ווין כזה ה׳ בגבורתה, וה׳ בגורת ד״ו כזה ה׳ בתפארתה, ועוד ה׳ הסרשים גי׳ מ״ז כמנין יהו״ה אדני״ה, ועס מספר לאה הנ״ל גי׳ פ״ג כמנין מילוי ע״ב ומילוי ס״ג כזה ודיי״ודי ודי״אוי. ויומשך הי [פעמים הי] בנלאה, הא פעמים הא בהולה, הה פעמים הה [בסולה], ועס המילוי דע״ב וס״ג גי׳ מד״מ גי׳ ד׳ אלפין כזה אלף אלף אלף הנימנים לאה ממספר תורה, וקס״ז נשאר ממספר תורה והוא נשאר בבינה המלבשת ליסוד אבא ולוקחת חלק מאורו העובר על ידה לאה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב־נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ (וצאצאי צאצאינו) וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרְאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא וְאֵלּוּ הֵן

כבוד

אבני אליהו

אשר בחר בנו כו׳ כ׳ בספר חנ״ל מהגר״א כי אמר כאן ג׳ דברים כנגד ג׳ פעמים שקבלו עליהם ישראל תתורה א׳ בשאמר והיתם לי סגולה קבלו עליהם כל המצות, ופעם ב׳ במעמד הר סיני, ופעם ג׳ בשכרת משה הברית וכך רמזו בברכת גו כל ג׳ חנ״ל, אשר בחר בנו דעא והיתם לי סגולה, ונתן לנו את תורתו הוא מעמד הר סיני שקבלו התורה מפיו של הקב״ה נותן התורה הוא בה׳ הידיעה הוא נגד תורת שבע״פ שקבלנו ממשה רבינו ע״פ ע״כ אמר לשון בינוני נותן כי ידיעת תורת שבע״פ מתחדש בידיעה תמיד • (וכפי הנירסא ולומדי תורתך לשמה יהי׳ חפי׳ כך שע״י ידיעת פנימיות התורה יבוא בלבנו מתיקות וגעימות רוה״ק ושי״ז נזכה ללמוד לשמה); אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעוה״ז והק״ק לעוה״ב, והענין כי לעוה״ז אינו נותן רק הפירות ולא הקרן, וגם הפירות אינן אוכלין הצדיקים עצמן כ״א בניהם, כמ״ש במדרש, אלמלא אכלו אכות הפירות, לא הינו בנים לעולם, וברכתי בישעי׳ אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליו כו׳. כוח שמנוחיל לבני בנים [משלי י״ג כ״ב] :

א) כמדנו ו׳ כ״ך אלו

שיח יצחק

יודעי שמך ולומדי תורתך. לכאורה הוי היפוך הסדר כי ענין ידיעת השם הוא על „ידיעות הפנימיות" ותוארי הש״ית ומעשה מרכבה ולפי מה שהעידו בשם רבינו הגר״א ז״ל שאמר סדר הלמוד מלמעה למעלה וההשגה תמהו מלמעלה למטה שבהבין הסוד על בוריו יבין גם הפשט על בוריו וכל זמן שלא יבין הסוד גם הפשט אינו ברור עכ״ל אי״כ יהי׳ עולה על נכון שפ״י שמוכה להיות מן יודעי שמו יתי׳ שזה פנימיות התורה עי״ז נבין גם פשוטי הדברים על בוריו, וכפי מה שתיב״ע על פ׳ ותופשי התורה לא ידעוני (ירמי׳ כ׳) לא אליפו למידע דחלתי וכן תרגם ע״פ וכני עלי בני בליעל לא ידעו את ה׳ (שמואל א׳) לא אליפו למידע דחלת [וקרוב לזה פי׳ הסמ״ג והרד״ק כי ידיעת הש״י הו׳ לעשות חסד משפט וצדקה כמו שהוא עושה כמ״ש השכל וידוע אותי כי אני ה׳ עושה חסד משפט וצדקה בארץ] אי״כ יהיה הפי׳ כך כי כאשר נזכה לידיעת ד׳ שהיא ענין הירלה מזה נבוא ללימוד התורה לשמה:

ברכת התורה צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא ד"ת ספיו עד שיברך ומי שישן בלילה מברך בקומו מחצות הלילה ואילך ואם נישן כל הלילה מברך בשיאור היום כמו כל ברכת השחר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב־נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַמְּלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם: יְבָרֶכְךָ יְהוָה

בא"י כו' על דברי תורה ע"ד (יבמות ל"ט כ"ל) ודברי מגר שמעי בפיך לימוד התורה בכימול. **והערב נא** ה' אלקינו והטעם לשון ערבות ומתיקות. **את דברי תורתך בפינו** להיות ומתים דברי בפיך (שם ל"ח ע"ו). **ובפי כל עמך בית ישראל** כי ישראל מרבים זה בזה (תו"כ בחקתי פ"ו ה"ה) ע"כ והטעם לשון ערבות כמ"ש (מלאכת מ"ז ל"ב) כי מעבדך מערב את הכעור ומערבות מלד המכלות ע"ד רגש וגוף ורגל שהרגש מקבל מרגל ורגל מהרגש ויש בגש"י רגשי אלפי ישראל ויש בחי' לב מדות ורגל מעשה וכמ"ש ברבנו אביו כולנו כאחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים כו'. **כולנו יודעי שמך** ע"ד שארז"ל מפני מה ישראל לועקין כו' שאין יודעין לכוון בשם שיש ז' שמות שם אל שם אלקים כו' ויש בחי' שמו הגדול ועד שלא נברא"ע שהיה הוא ושמו בלבד בחי' שם הוי' שכולל בעלמותו וכל התורה שמותיו של הקב"ה נק' יודעי שמך. **ולומדי תורתך לשמה** ע"ד שארז"ל (פסחים פ"ח כ') מעיקרא כי עביד איגם אדעתי' דנפשי' קא עביד לקבר נפשו בה' ואח"כ לימוד התורה לשמה לשם התורה עלמה להמשיך אח"ם ב"ה בתורה (כמ"ש בד"ה ר"ש מלבד אחלם):

אשר בחר בנו מכל העמים שהבירור הוא מכל העמים כמ"ש אתה בחרתנו מכל העמים שהבירור מז' עממין ז' מדות רעות וזכו (שמות י"ט ה') והייתם לי סגולה מכל העמים. בא"י נותן התורה נותן לשון הוה שנותן בכ"י כי בכ"י יהיו בעיניך כחדשים שנמשכה התורה ממקורה שבכ"י המשכת אור התורה ממקורה כמ"ש (משלי מ' ל') והיה שעשועים יום יום (וכמ"ש בד"ה אכלוהו היום) וכתי' (במדבר כ"ל י"ח) וממדבר מתנה. תורה נק' מתנה שיש לה הפסק. גם התורה נק' ירושה (דברים ל"ג ד') משה מורשה וירושה אין לה הפסק. אך הדין הוא מי שמוסן מתנה לבנו שראוי ליורשו גם המתנה אין לה הפסק וישראל נק' בנים למקום אוי גם התורה אין לה הפסק כי התורה נתנה לבנים בנים אתם (דברים י"ד א'):

כה תברכו. ושמו את שמי כו' נת' בלק"ש בד"ה כה תברכו בפ' נשא כי שמי בחי' מל'

לא רק בהמקום והדרגא של התורה אלא שהיא נמשכת גם למטה[1] וגם בהמשכתה למטה נרגש בגילוי הבל"ג שבה, שגם לימוד התורה של האדם הוא באופן דבל"ג[2].

---

1) וע"ד החילוק שבין הא"ס שבאצילות להא"ס שלמעלה מהאצילות, דזה שהאור דאצילות א"ס להתפשטותו "הוא באצילות גופא ואינו יורד ומתגלה חוץ לאצילות", ואוא"ס שלמעלה מאצילות הוא "בבחי' א"ס להתפשטותו ממש שנמשך בכל ההשתלשלות" (המשך תרס"ו ע' תק ואילך).

2) וזה שהאדם נשאר במציאותו (גבול) ואעפ"כ לימוד התורה שלו הוא למעלה מהגבלה — עי"ז מתגלה עוד יותר הבל"ג דתורה. וע"ד המבואר בהמשך תרס"ו שם (ס"ע תקא) ש"אמיתית ענין א"ס להתפשטותו (הוא) שבכל מקום הוא מאיר בגילוי ממש ומ"מ העולמות הן במדריגתן שנתהוו".

שם [וע' לעיל סק"ד-ה]

(ז) כל המדרי' נק' "שלא לשמה" לגבי המדרי' העליונה ד"לשמה":

דבלימוד התורה יש ג' אופנים והוא לימוד שלא לשמה, לימוד סתם ולימוד התורה לשמה . . .

דבלימוד התורה שלא לשמה יש כמה מדריגות, ומדריגה היותר נעלית שבזה הוא שלומד את התורה בשביל לידע את המעשה אשר יעשה, שזה נקרא שלא לשמה שהרי לימודו בתורה אינו מצד התורה עצמה כ"א לידע את המעשה, דאף שגם לידע את המעשה הוא קדושה אבל מ"מ הוא שלא לשמה שהרי אי"ז בשביל התורה עצמה, ואף שגם זה הוא המצוה דת"ת מ"מ הנה בזה המצוה דת"ת הוא רק כמו הכשר מצוה בלבד כו'.

ויש מדרי' שלמטה מזה והוא שהוא לומד את התורה מצד השכל שבה, שהרי בתורה כתיב כי היא חכמתכם ובינתכם (גם) לעיני העמים שגם הגוף ונה"ב מרגיש השכל של תורה ולהיות שבטבעו הוא אוהב מושכלות לזאת הוא לומד תורה כדי למלאות תאותו של נפש השכלית . . .

ויש מדרי' שלמטה מזו והוא שלומד תורה בשביל ענין אחר לגמרי, שעושה אותה קרדום לחפור בה והוא עושה היפך ממ"ש במשנה, אבל גוף הענין דפרנסת ביתו הוי מצוה אלא שעושה זה באופן האסור.

ויש מדרי' שלמטה מזה והוא שלומד תורה כדי להתייהר כדי שיקרא חכם ורב, ויש מדרי' שלמטה מזה והוא שלומד לקנתר ויש מדרי' שלמטה מזה והוא שלומד תורה ועושה היפך התורה דעז"נ ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי. דכל בחי' אלו עד מדרי' היותר נעלית שבזה שהוא שלומד בשביל לידע את המעשה הנה כל זה נכלל בלימוד התורה שלא לשמה . . . שהוא לומד תורה בשביל איזו פני' היינו בשביל דבר מה שחוץ לתורה שהוא לימוד תורה שלא לשמה.

אך יש מדרי' נעלית מזו והוא שלומד תורה לשמה (היינו סתם) בשביל לקשר נפשו להוי' . . . אמנם לימוד התורה לשמה הוא שלומד לשם התורה עצמה.

מאמר ושיחת ש"פ משפטים תשי"ד (בלתי מוגה)